

VEVERSKÁ BÍTÝŠKA ve vzpomínkách pamětníků

Město Veverská Bítýška - Zpravodaj 12/2018 - příloha

zpracovala Ilona Coufalová - kronikář města (ilona.coufalova@atlas.cz)

Paměti pana Josefa Kladivy (pokračování ze Zpravodaje 06/2018)

Zdroj: Pavel Janšta, vnuk pana Kladivy

Zpracovala: Ilona Coufalová, kronikářka

30.listopadu 1938 jediný kandidát Dr. Emil Hácha zvolen prezidentem.

Vánoce pod vlivem událostí byly velmi smutné. Z poněmčeného území vraceli se zpět do svých domovských obcí uprchlíci úplně ožebračení. Nechali tam veškerý majetek a přišli jen s tím co měli na sobě.

1939

V lednu se u nás v obci rozmohla ve velkém množství epidemie chřipky, takže byla nařízena různá opatření, aby se nešířila.

14.března 1939

dolehla na nás (Československo) těžká rána. Zaslouhou Německa odtrhlo se Slovensko od našich zemí a prohlásilo se za svobodný stát. Podkarpatskou Rus zabrali Maďaři.

15.března 1939 vtrhlo německé a rakouské vojsko několika proudy do Čech a na Moravu.

Německý vůdce Adolf Hitler prohlásil naše území za Protektorát Čechy a Morava pod ochranou německé říše.

Na silnicích a křižovatkách se objevily nápisy : rechts fahren.

V překladu: jezdíme po pravé straně vozovky. Do toho času se u nás jezdilo po levé straně.

Toto nařízení bylo vydáno, aby nedošlo na vozovce k srážkám, poněvadž němečtí vojáci byli zvyklí jezdit po pravé straně vozovky.

Održením Slovenska, které se osamostatnilo, byli odtud vypovězeni naši občané. Většinou úředníci, četníci a učitelé.

Bylo nařízeno, aby se zatím vrátil každý občan do své domovské obce.

Do naší školy se přihlásil p. učitel Slouka Stanislav a Valtr Krchňák. Na četnickou stanici přišel Hercinger a k singulární společnosti lesní Říman ze Sudet.

Jediná organizace bylo tzv, národní souručenství sdružujíc v sobě všechny politické strany.

Gestapo

Německá policie se nazývala gestapo. Měli svoje vyzvědače a špicle.

Zatýkáni byli vlivní členové komunistické strany. Sebemenší provinění bylo přísně trestáno.

Vyrovnávaly se staré účty. Čeští lidé udávali ze msty svoje spoluobčany. Na právnické fakultě v Brně bylo velitelství gestapa. V barácích v Táboře (brněnská městská část) a Kounicových kolejích bylo vězení.

Občané, kteří byli nařčeni z protistátní činnosti, anebo přechovávali zbraně byli postaveni v Kounicových kolejích ke zdi a hromadně zastřeleni. Mnoho vězňů bylo odvezeno do koncentračních táborů, kde při bídné stravě vykonávali těžkou práci. Tisíce vězňů tam zahynulo a jen malé procento se vrátilo s podlomeným zdravím.

Z naší obce Bohumil Pepřla z č. 115 pracoval v dílně pro letectvo v Prostějově. Byl zatčen pro velezradu a v Dachau, jako mučedník stát.

Obyvatelé židovského vyznání museli nosit na prsou žlutou hvězdu - znamení potupy. Později byli převezeni do koncentračních táborů.

Německá armáda přivlastnila si veškerý válečný materiál. Na úřady byli dosazováni lidé, kteří ovládali němčinu. Bylo nařízeno dvojjazyčné úřadování. Ne jedné straně formuláře byl text německý a na druhé zase český.

Zaměstnancům bylo nařízeno, aby se do jednoho roku naučili Německému jazyku.

Naše mládež byla hromadně posílána do Německé říše na práci.

Válka pokračovala plným tempem. Německá armáda posílena naším válečným materiálem dobyla Belgii, Holandsko, Francii a Polsko. Do války byli pojati Rakušané a Slováci. Okupovala se Jugoslávie, Bulharsko a Rumunsko.

Koncem roku otevřena byla v naší obci mlékárna v čísle 119.

Potravin, mléko a maso bylo na lístky (poukázky dle počtu osob (děti + dospělí) v rodině.

V obci byl stanoven lékařem Dr. Adamec.

1941

V červenci byl proveden útok na Rusko. Němci se dostali až ke Stalingradu. Tuhá zima a velký odpor obránců přiměli německou armádu k ústupu. Utvořeny byly partyzánské oddíly, které nepřítele v týlu zasáhly.

Mezitím se vylodila ve Francii americká armáda, která na sebe soustředila značnou část německé armády.

Tímto rozdělením na dvě fronty byla německá armáda oslabena a přinucena k ústupu. Ustupovali, jak na ruské tak na západní frontě.

Do boje zasáhli i čeští dobrovolníci s naším generálem Svobodou.

V zimě 1944-1945 bylo osvobozeno Slovensko. V Dukelském průsmyku padlo strašné množství vojska.

S jarem tlačila se fronta na Moravu.

1944-45 II. světová válka u nás ve Veverské Bítýšce.

V nočních hodinách byla vidět záře od vypálených vesnic. Ruská armáda dobyla Brno.

Postoupila ještě ke hradu Veveří a do lesa u Tří křížů.

V kostelíčku u Matky Boží a na Rozbořené louce byli koně. V lese Na Krnovci byly zákopy, které se táhly šikmým směrem přes pole k hvozdecké hájence. Německá fronta: přední stráž byla u mostu u Tejkalova mlýna.

V ulici (Dlouhé) u č. 20 byla z klád barikáda. Nad hřbitovem v domku č. 234 byla ubytována setnina vojska. Druhá setnina byla na č. 11 v Dlouhé ulici. Tyto dvě setniny měly obsazenou přehradní hráz a kopec Na Chmelníkách.

Dělostřelectvo bylo hlavně v lese na Člunech, Babkách a Sokolích. Jedno dělo stálo na zahradě u Dundáčků č. 10 a dvě děla byla v Horce a na Trhovici. Ruská armáda odpočívala a měla 14 dní pohov.

Naše obec Vev. Bítýška ocitla se uprostřed mezi dvěma soupeři.

V noci býval klid, ale s ranním úsvitem počínaly dělostřelecké souboje. Elektrické vedení bylo zpřetrháno a rozbitá křídlice (*ze střeš domů*) na chodnících chrástila pod nohama. Lidé se uchýlili do sklepů, kde se proti dělostřeleckým střelám cítili bezpečně.

24. dubna navečer přijel do naší obce celý pluk pěšího (*německého*) vojska. Ubytovali se po domech. Partyzáni o tom uvědomili ruského velitele. Mezitím, ale němečtí vojáci zase odjeli.

25. dubna o 1. hodině odpolední přiletěly od Kuřima 3 bombardéry a pouštěly na nás zkázu.

Byli jsme právě po obědě, když z letadel stříleli palubními kulomety do našich příbytků a pouštěli zápalné pumy. Byl to první nálet. Na bytě byli u nás z Brna Kudovi a zvolali: "nálet, honem do sklepa".

První bomby padly v Nové (nyní Valínkevičové) ulici a zapálily 3 domy.

Z palubní zbraně byla usmrcena pí. Kvasničková, která byla návštěvou u Kiliánů v č. 204.

Teď se ozvala břitká rana, která padla do naší stodoly. To vše se odehrálo v momentě. Neměli jsme čas do sklepa utéci. Kudovi a má manželka zůstali v síni a já v kuchyni. Dcerky: Boženka byla v prádelně u kotla a vši silou držela dveře, které se snažil vzduchový tlak vyhodit. Mladší dcera byla ve chlévě. My ostatní jsme rychle lehli na zem.

Když jsme se vzpamatovali byla stodola v jednom plameni. Průjezd na mlatě byl jeden oheň od hořícího fosforu. Vzdušný tlak vyrazil dveře, vrata. V oknech bylo sklo rozbito. Omítka ze zdí opadala. Byli jsme zaprášeni, jako mlynáři. Přišli sousedi a pomohli nám vyvést dobytek a koně na čís. 18. Odvezly se i stroje a nábytek. Přijeli také hasiči, kteří lokalizovali požár. Shořela stodola a kůlna. Obytné stavení a chlévy se uhájily.

Od stodoly se chytl sousední dům Dundáčkův č. 194.

Můj otec se stravoval s námi v jedné domácnosti a po obědě si chodil pravidelně zdřímnout do své výměnkářské světničky. Tohoto osudného dne místo odpočinku šel dát králíkům seno. Vzduchový tlak jej odhodil do dvora.

Našli jsme ho již mrtvého. Odnesli jsme jej i paní Kvasničkovou na hřbitov do márnice.

Válka trvala dále. Chtěl jsem tatínkovi vystrojit pohřeb. Bohužel.

Museli jsme jej podle zákona desátý den i s ostatními oběti pochovat. Církevní výkrop učinil páter Kvasnička farář brzy ráno pokud byl klid, ve vši tichosti.

Smrtonosné střely řádily po celé obci. Moje sestra Boženka byla vdaná na Městečku u Křížů na č. 116.

Cestou do sklepa se ještě vrátila vnoučkovi pro láhev s mlékem. Opozдила se a byla na nás smrtelně zraněna střepinami z vybuchlého granátu. Lékařská pomoc nebyla. Čekali jsme, že se fronta posune dál a pak, že ji lékaři

vezmou na operaci. Navštívil jsem ji, byla odnesena do sklepa pod Hotelem. Dala mi polibek, ale její rty byly studené. Ptala se po tatínkovi, který byl mrtev. Já jsem jí to neřekl, abych jí nepřitížil. Pomoc nepřicházela, sestra trpěla tiše, jako mučednice. Odvezli ji do chaty za Luhama, kde sedmý den zemřela.

V Útulně-dětském domově bývalé Zábojově pile byla zasažena vychovatelka.

Současně s námi shořely chlěvy a stodola Josefa Perky č.92.

V nočních hodinách uvařilo se narychlo nějaké jídlo. Před frontou jsme měli upečených 6 pecnů domácího chleba, takže jsme hlad nepocítili. Jinak jsme strávili celé dny ve sklepě.

V našem stavení a na dvoře bylo vidět stopy po šestnácti vybuchlých granátech. Povídali jsme si s přítelem Pelánem, že už třeba budeme mít pokoj. Ale bohužel, čtvrtý den hrčelo letadlo a ozvala se rána, která námi ve sklepě otřásla. Byly zasaženy chlěvy. Ustrašení vyběhli jsme ze sklepa, nechali jsme všeho a utíkali přes zahradu k řece. Cestou v zahradě odstřelovalo na nás letadlo z palubních zbraní.

Šli jsme od sebe odděleni, jak jsem se to učil v I. světové válce.

Schovali jsme se do kanálu, který ústí do řeky. Nad námi byla 3m vysoká hráz, takže jsme se tam cítili bezpečni. Seděli jsme skrčeni.

Hasiči a ostatní lidé se záchranných prací nezúčastnili.

Mnoho lidí hned po prvním náletu uteklo z Bítýšky. Jedni do údolí Bílého potoka, druzí hledali útočiště v údolí Svratky v chatách.

Naproti v Horce bylo německé dělo dobře zamaskované. Obsluha měla na sobě uvázané větve, aby nebyli viditelní. Střely létaly přes nás na ruskou frontu k Veveří a hlasitě bzučely. Pojednou začalo pršet. V kanále tekla pod nás voda. Vylezli jsme, že půjdeme někam ke mlýnu. Plazili jsme se jeden od druhého vzdáleni po regulaci řeky. Od Tří křížů nás Rusové zmerčili a počali na nás střílet. Do vody padaly kulky s hlasitým bzubzů. Nezbylo nám, než se rychle vrátit do krytu. Našel jsem každému kámen, abychom přímo neseděli ve vodě.

Šelilo se a chtěl jsem odejít domů. Mohl jsem nějaký dobytek a koně zachránit. Přítel Pelan mne zrazoval. Nad námi chodil německý voják ve službě. Zůstali jsme dále v krytu. Vraceli se až v 9 hodin večer domů. Lidový dům dohořival.

Přišli jsme domů. Chlěvy a obytné stavení lehly popelem. V krmíku 1 sele a koza. Ostatní dobytek a koně němečtí okupanti odvěkli. V neděli ráno navštívili nás potřeští bombardéři. Přiletěli od západu a sypali to v lese: na Člunech. V Nivkách a na Babkách.

Bombardéři se pak stočili na náměstí (Na Městečku). Bomba padala přímo na dům Josefa Renera č. 69.

Ve sklepě byli skryti majitelé domu a příbuzní Novákové z Brna. Zahynulo tam 7 lidí.

Druhá bomba dopadla na dům pekaře Josefa Balabána č. 67 a rovněž jej usmrtila.

Dále rozvalily bomby dva domy v Kozí ulici (nyní Tišnovská). Za řekou v ulici Pod Horkou dům Richarda Oprchala.

Stočili se na nábřeží. Dole u zahrady bomba rozmetala taras a nahoře v zahradě u souseda Jana Šipky vybuchla poslední a rozmetala mu stodolu.

Při bombardování v lese na Babkách byl přítomen mladý chlapec Bohumír Hvížd, který z toho úleku zemřel.

Ještě malý dodatek.

Po druhém bombardování se manželka v našem sklepě bála. Zavedl jsem celou rodinu k Františku Králíkovi na č. 6. V zahradě je velká lednice. *(Tato samostatná místnost, která byla zapuštěna do země a dobře zaizolována v terénu včetně stropu sloužila k uskladnění ovoce, zeleniny, brambor, řepy aj.)* Pojmula 60 lidí a bylo nám tam veseleji. František nás na snídani dycky pozval.

Chýlila se válka ke konci. Očekával jsem útok na Bítýšku. Myslel jsem si v duchu: "pozbyli jsme již všechno a ještě máme ztratit svoje životy?" Strýc z Heroltic kolikrát pro nás vzkázal, abychom šli k nim do bezpečí. Ženský se bály odejít z krytu, ale přece jsme v neděli ráno odešli do Heroltic. Byli jsme, jak na novém světě. Klid. Umyli jsme se a převlékli. Strýc poskytl nám světničku k obývání a stravu.

Byly tam s námi ještě dvě rodiny z Brna. Ve stodole byla setnina německého vojska. Rádiem odposlouchali ruské rozkazy. V úterý se chystali na odchod. Neměli dostatek pohonných látek tak odhazovali a pálili přítěž. Auta výbušninami rozbíjeli. Sháněli koně a vozy. Strýc jim chtěl dát nový gumák *(vůz s gumovými koly)*.

Já jsem jej upozornil, že už jej víckrát neuvidí. Dal jim tedy starší vůz a povídá: "naši chlapci *(co jeli s koňmi)* se v pořádku vrátí. Tato kolona vyjela brzy ráno přes Deblín, Svatoslav. Chtěli se dostat na státní silnici k Velké Bíteši, ale u Radoškova je přepadli hloubkoví letci. Chlapci z Heroltic nechali tam v tom zmatku všechno a byli rádi, že si zachránili holé životy. Strýc dal mi teprve za pravdu.

Před odjezdem vojáků vyvěsil ten Brňák na stodole *(kde byli němečtí vojáci)* československou vlajku. Mohlo to mít tragické následky, ale nic se nestalo. Ve středu ráno byly slyšet velké detonace.

To Němci u nás vyhazovali mosty do povětří.

Ve čtvrtek ráno 10. května nastoupili jsme cestu domů. Strýc donesl mi z odložených německých věcí lopatu, rýč, krompáč a povídá: "budeš to potřebovat." Uvázal jsem si to přes rameno a vraceli jsme se k domovu.

V Bítýšce už opravovali lidé střechy. Měli jsme ještě u jedněch, nechci je jmenovat, ve vohrabečním (*opravdu velký koš s dvěma uchy*) koši narychlo sebrané nádobí od prvního ohně. Mimo toho, ona hospodyně byla s námi v krytě na č.6 a slibovala nám dokud to bubnovalo: "Kladivovi, až bude po válce, půjdete k nám."

Přišli jsme a manželka povídá dceři: "Boženko, běž tam k těm ? a dones nějaký kastrol, uvaříme si aspoň trochu bramborové polévky."

A ta paní ? řekla: "Boženko, vemte si to všechno pryč, my to tady nemůžeme mít, nám to tady zavazí."

V tom poválečném klidu už zapoměla na dobré předsevzetí. Děvče nám to tak pěkně vyřídilo, jak to slyšelo. Manželka se dala do usedavého pláče: "co budem dělat a kam půjdeme ?"

Na dvoře černé spálenisko, rozbitá křidlice praštila pod nohama. Manželka pláče a lomí rukama. Náš věrný pes nás vítal. V tom přes dům naši sousedé, manželé Kiliánovi, vraceli se také domů.

Utekli po prvním náletu na Mečkov. Rusové je poslali za frontu k Brnu.

Byli v Bysterci celou válku. Pozdravili jsme se a paní Kiliánová se ptá: "Kladivovi, co budete dělat, kam půjdete?"

Viděla tu spoušť. "Pojďte k nám," znělo přívětivým slovem. Mělo by to být napsáno zlatým písmem.

Měli jen malou chaloupku s průjezdem. Za čtvrt hodiny přišli pro nás. Upravili nám větší světnici a kuchyň. Sami si ponechali ... bývala to kdysi síň asi dva metry široká s jedním oknem, přehrazená napolovic.

S Kiliánovými jsme sousedili se zahradou, žili jsme spolu na dobré noze, ale zvlášť nějaký poměr jsme neměli (*p. Kladiva má na mysli dobu před válkou, kdy se blíže nestýkali*)

Naopak mnohým jsem udělal víc, vetili (*poměli se, polepšili si*) u nás po obě války.

Manželka byla milosrdná Marta (*sv. Marta viz Bible*) dala lidem za zaplat Pán Bůh ... dost.

A tito lidé z obavy, že by nám něco pomohli, posílali nás do pohraničí na hospodářství po odsunutých Němcích. V nouzi poznáš přítele.

Byl to pan Ladislav Kilián, nejenže nám poskytl přístřeší, ale poctivě poradil.

"Stréčko," jak se u nás říkávalo, "nikam nejezděte. Sežeňte si materiál, my Vám s tím pomůžeme a budete doma."

A co slíbil, to splnil.

Dostal jsem na MNV (Místní národní výbor) pár koní a vůz po Němci Šindlerovi. Vozil jsem materiál a Ladislav pozval brigádu. Přišel: Pitela, Procházka, Bajer, Sedlák i soused pan MuDr.Blažek nám vypomohl a stavěli jsme. Odvážením shořeníště (spáleniště) vypomáhali mi 2 němečtí zajatci.

Při druhém požáru shořel mi žací i obilní žací stroj. A tu Ladislav s Bajerem posekli se mnou jetelinu, seno a všechno obilí ve žních. Paní Kiliánová se starala o koně, neměl jsem čím krmit. Všecko shořelo.

Kiliánovi měli na půdě z půl míry jetel. Nabízeli, abych si bral pro koně. Bylo mi to z toho mála jakýsi, ještě odnášet. A tak ona navázala plachtu jetele a dala ke stáji.. "Strejčku, dajte koníčkům," měla valašské nářečí.

Koníčci se spravovali (*tzn. přibráli a byli silní*) a paní povídá: "strejčku, ty koně se Vám už svítají (*leskla se jim srst*)". Měla z toho radost a já také.

Dlužno připomenout, že Ladislav a ostatní nevzali za práci ani haléř.

Obdělal jsem Kiliánům pole i těm ostatním. A až jsem se zařídil, dal každému sele.

Byli jsme u Kiliánů půl druhého roku. Dobře jsme se snášeli. Byli jsme jako jedna rodina.

Prísloví: v neštěstí přítele nehledej je pravdivé.

Ale tentokrát přišel přítel sám, aniž bych ho hledal.

Rozloučili jsme se. Poděkoval jsem za všechno. Na otázku, co jsem v povinnosti, se skoro urazili.

Plakali jsme všichni navzájem, ale byly to slzy radosti.

Na brigádu přijížděli v sobotu, o Velikonočním pondělí, na 1. máje, na Svatodušní pondělí příbuzní z Křižínkova a hodně nám pomohli. Jindřich Dvořáček zapůjčil nám 6000 kusů křidlice. Sám i dovezl. Měl ji nachystanou na novou stodolu, kterou později vystavěl.

(pokračování v dalším čísle Zpravodaje)